

Boddumgård

Af TORSTEN BALLE

I 1537 fik Tomas Galskyt, en søn af Peder Galskyt til Øland, skøde på Boddumgård og to andre gårde på Boddum. Skødet var udstedt af hans værge, Henrik Stampe, der var hans morbror. Tomas Galskyts slægtninge havde beskyldt Henrik Stampe for at have vanrøgtet sit værgemål, og sagen er vist, at han havde brugt drengens arv. Da drengen så blev voksen og krævede sin arv, holdt Henrik Stampe ham længe hen med løfter og snak, indtil han altså omsider måtte give ham skøde på de tre gårde. Henrik Stampe døde imidlertid kort efter, ca. 1539, og nogle slægtninge forlangte da, at skødet skulle erklæres ugyldigt, fordi godset skulle være pantsat. Der fulgte nogle lange retssager, som dog endte med en dom, hvorefter skødet skulle stå ved magt¹). Boddumgård og de andre to gårde blev siden arvet af Tomas Galskyts tre sønner, Peder, Otto og Christoffer.

Traps Danmark, 5. udgave, siger, at Boddumgård rimeligvis er identisk med Boddum Bisgård, og ud fra denne antagelse fortsætter dette værk, efter at Boddumgård er omtalt, med Boddum Bisgårds historie, men sådan, at man ikke rigtig kan se, hvor den ene gårds historie holder op, og den andens begynder.

Det er kedeligt, for Boddumgård og Boddum Bisgård er netop ikke samme gård. Boddum Bisgård hørte under bispens hovedgård i Sydy, Irup, der efter reformationen sammen med det tilhørende gods til at begynde med blev et lille, selvstændigt len ligesom andre smågodser. Det var en tid forlenet til Herman Skeel²), og i præsteindberetningen 1555 nævnes da også på Boddum Herman Skeels tjener (fæster eller forpagter) i Bisgård. 1566 opgav Kronen lenet og solgte det til Knud Gyldenstjerne³). Skødet indeholder en fuldstændig fortegnelse over gårdene og alle fæsternes navne. Det kan da ses, at Boddum Bisgård var den største af bispens gårde på Boddum, 24 td. hartkorn, og at den var, hvad man kaldte "gæstegård", men ikke hovedgård, og der boede ikke adelsmænd på den. Benævnelsen "gæstegård" kendes fra andet bispe- og klostergoods. Det bruges om større bøndergårde, i hvis nærhed der ligger et antal gårde, der hører under samme biskop eller samme kloster. Meningen med navnet må vel være, at gårdene havde forpligtelse til at huse bispens eller klosterets folk, når de drog omkring i forskellige ærinder. I bispetiden var også Nørhågård en "gæstegård", ikke en hovedgård, og når Traps Danmark fortæller, at denne gård var en hovedgård allerede i middelalderen, skyldes det en række fejltagelser. Trap nævner 1486 Jes Andersen i Nørhå, væbner, men i kilden står der Jes Andersen i Nørå⁴), en større gård i Blidstrup sogn på Mors.

Boddum Bisgård nævnes 1607, da Morten Jacobsen i Boddum Bisgård fik stadfæstelsesbrev på Kronens og kirkens part af korntienden i Boddum og Ydby sogne⁵).

Disse tiender havde han indtil 1629, da Knud Nielsen, skriver og ridefoged på Vestervig kloster, fæstede dem⁶). Morten Jacobsen var da død. Da adelsfolk, der boede i et sogn, havde første ret til at fæste tiender, og derfor tør man slutte, at der sikkert ikke har boet adelige på gården. For andre sognes vedkommende ser man, at det ofte var folk, der hørte til landbefolkningens øverste lag, der fæstede tiender. De boede på de største gårde, og det er under tiden usikkert, om de var fæstere eller forpagtere eller selvejere. Blandt dem var det, man valgte herredsfogeder og herredsskrivere, og mange af dem lod nogle af deres sønner studere. Morten Jacobsen hører sikkert til denne befolkningsgruppe.

Irups gårde på Boddum, deriblandt Boddum Bisgård, blev skilt ud fra Irup. Omkring 1650 kom de ved giftermål til Christen Skeel⁷), og der blev købt flere gårde til, så der opstod et lille, ret samlet gods. Efter enevældens indførelse 1660 blev rigets økonomiske grundlag ændret. Kronen skilte sig af med krongodset og kom derved ud af sin gæld, men mistede så de indtægter, som Kronen havde haft af sine ejendomme, landgilde, stedsmål og sagefald. Som grundlag for rigets økonomi blev der så indført almindelige skatter - bl. a. ejendomsskatter. Adelen, der hidtil havde været skattefri, fik snart skattefrihed for deres hovedgårde, mod at de skulle indestå for skatterne af deres udensogns ejendomme. Også andre ejere af hovedgårde fik denne ret. Det gjaldt da om at få bevist, hvilke gårde, der var hovedgårde, og mange forsøgte at få en større gård anerkendt som hovedgård, naturligvis for at slippe for skatten. Således prøvede Ejler Jacobsen på Nordentoft 1676 at få Nordentoft anerkendt som gammel adelsgård ved hjælp af et tingvidne, hvis udsagn byggede på Ebbe Skammelsen-visen⁸). Men en vise var naturligvis ikke noget godt retsligt grundlag. Fru Ingeborg Skeel forsøgte også at få en gård i Årup anerkendt som hovedgård, men de transaktioner, hun foretog i den anledning, blev gennemskuet.

Boddum Bisgård blev derimod anerkendt som hovedgård. En betingelse for en sådan anerkendelse var, at gården ikke var fæstet bort, men blev drevet af ejeren eller en forpagter, og siden finder vi da også forpagtere på Boddum Bisgård. Måske har der også været forpagtere før. Det ville være naturligt, eftersom der nu reelt var tale om et lille gods. I kirkebogen nævnes 1683 forpagteren Jens Christensen og 1688 og 1690 Christen Christensen, der var gift med Jens Christensens enke, og som siden købte gården Toftum.

Blandt de gårde der var kommet til, var og Boddumgård. I matrikelen 1664 nævnes Niels Pedersen og Niels Jensen i Boddumgård, som skulle svare 8 td. byg og 2 mark gæsteri. Ligeså i Boddum Bisgårds jordebøger 1662 og 1684. I matrikelen 1688 har gården nr. 21 med hartkornet 7-2-1-2, og der og i Boddum Bisgårds jordebog 1691 findes endnu de samme fæstere som i 1664.

¹ Gamle danske domme, I, 174 m. fl.

² Kancelliets brevbøger, I, 208.

³ Kancelliets brevbøger, II, 32.

⁴ Dueholm, Dipl. s. 84.

⁵ Ørum lens regnskab 1609-10.

⁶ Ørum len, regnskab 1629-30.

⁷ Trap: Danmark, 5. udg., Thisted amt, Boddum sogn.

⁸ Hundborg herreds tingbog 1676.

I kirkebogen nævnes også folk på Boddumgård. En sammenligning mellem nogle oplysninger fra jordebøger og matrikler med nogle fra kirkebogen vil vise sammenhængen.

1662 jordebog,
1664 matrikel,
1683 jordebog

Niels Pedersen og Niels
Jensen i Boddumgård

1688 matrikel nr. 21 Niels
Pedersen og Jens Jensen

1700-1720
matrikelekstrakt⁹⁾
Niels Pedersen og Gunde
Jensen, nu Tomas Jensen
og Jens Gundersen.

1735-1740
matrikelekstrat¹⁰⁾
Jens og Niels Tomassønner

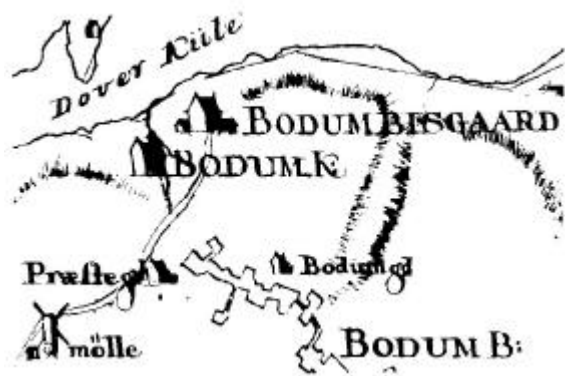
Kirkebogen:

1699 begravet Niels
Pedersen i Boddumgård

1730 begravet Tomas
Jensen
i Boddumgård

1717 introduceret Jens
Tomsens hustru i
Boddumgård.
1793 begravet Niels
Thomsen af Boddumgård.

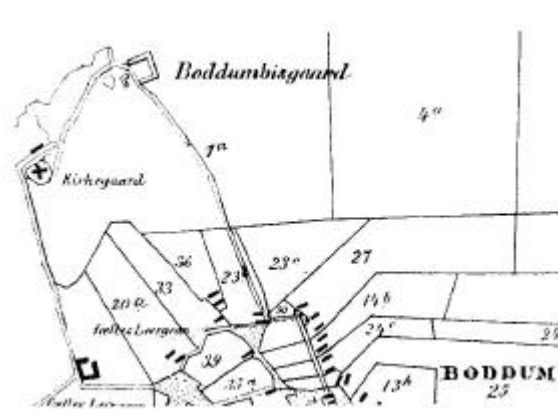
Det må være tilstrækkeligt til at vise, at Boddumgård var en selvstændig gård. Endnu et bevis findes, og det er afgørende. På et forarbejde til Videnskabernes Selskabs kort over Danmark 1792 er nemlig både Boddum Bisgård og Boddumgård afsat. Disse forarbejder er udført i stor målestok, 1:20.000, og de er meget omhyggeligt udført med et væld af detaljer. Et udsnit gives nedenfor¹¹⁾.

Hvis man sammenligner dette kort med et matrikelkort ca. 1860, som også gengives¹²⁾, vil man kunne måle sig til, at Boddumgård skulle ligge på matrikel nr. 27 (ny matrikel, numrene forskellige fra dem i matrikel 1688). Det var nu spændende at vide, om navnet Boddumgård er bevaret endnu som navn på den samme gård. På forespørgsel erklærede gamle folk på Boddum uden betænkning, at Boddumgård var Jens Søes gård. Det stod nu kun tilbage at få oplyst matrikelnummeret på denne gård, og *det var netop nr. 27.*

Vi har altså i store træk kunnet følge Boddumgård fra 1537 til nutiden. Navnet tyder på, at gården i endnu ældre

tid har haft en særlig stilling i byen eller på øen, eftersom dens navn er sammensat af bynavnet (eller ønavnet) og betegnelsen *gård*. Sådanne navne findes fra gammel tid i mange landsbyer som navne på den vigtigste eller en af de vigtigste blandt gårdene, fx. Hvidbjerggård, Sindrupgård, Gærupgård, Skyumgård, Sperringgård (disse gamle navne

må ikke forveksles med nyere navne, dannet på samme måde, men uden gammel hævd).

Der havde ofte boet adelsfolk på disse gårde, og måske er det også tilfældet med Boddumgård. I hvert fald må der have været en mindre hovedgård på Boddum ikke så længe før, hvad der kan ses af et par bevarede breve. 3. maj 1344 nævnes *Anders Jenssøn "van Bothum"* mellem andre adelige, der er velkendt fra Ty, som forlover for kong Valdemar, da han ved et møde i Sønderborg overlod sin strid med de holstenske grever Henrik, Claus og Gerhard til hertug Valdemar af Slesvigs mægling¹³⁾.

Da han skriver sig til Boddum, må han have haft en gård, hans sædegård, på Boddum. Han var væbner og hørte til en adelig slægt Benderup, der ikke er meget kendt. Vi ved ellers ikke andet om ham, end at han havde en broder, Ivar Jenssøn, der ejede gården sammen med ham. Han kaldes nemlig i et brev af 26. september 1348 *Juan Jenssøn de Bothum in Nonjucia*¹⁴⁾. På det tidspunkt var han imidlertid død. En Niels Tyrissøn havde dræbt ham nogle år før i Roskilde domkirke¹⁵⁾. Det var jo helligbrøde, og Niels Tyrissøns halvbroder, Laurents Niclssøn Todde, der var vicarius perpetuus ved kirken, stiftede derfor et alter til sone for drabet.

Det er måske den samme gård, der omtales i et brev af 13. (eller 20.) juli 1457¹⁶⁾, altså godt 100 år senere end de to nævnte breve og knap 100 år før Henrik Stamps skøde 1537 til Tomas Galskyt på Boddumgård. Blandt dem, der hængte deres segl under dette brev, var *Ivar Eriksøn "in Bothum"*. Vi ved, at han var væbner, men vi kender ellers ikke noget til ham. Måske kan han være opkaldt efter den dræbte Ivar Jenssøn.

Når nogen har forestillet sig, at der har været et "Boddum slot", som skulle have været kongens ejendom, er det ganske uden hjemmel. Måske er forestillingen opstået ved, at man har læst navnet på en anden af Boddums gårde, Sletsgård, som Slotsgård, måske har man tænkt på Kongensgård. Men gårde med det navn kendes så mange steder fra. Her på Boddum har den vel som den

⁹⁾ I Landsarkivet, TBA.

¹⁰⁾ I Landsarkivet, TBA.

¹¹⁾ TBA.

¹²⁾ TBA.

¹³⁾ Schlesw.-Holst. Reg. u. Urk., IV, 105.

¹⁴⁾ Rep. Dipl. I, 341, nr. 2062.

¹⁵⁾ Rep. Dipl. I, 360, nr. 2166.

¹⁶⁾ Dueholm, Dipl. s. 85 f.

største af Kronens gårde fået sit navn som modsætning til navnet Bisgård, bispens gård. Kongensgård har aldrig været andet end en almindelig bondegård.

I Brokær mellem Boddum og Ty ligger der imidlertid et voldsted, Voldhøj¹⁷), som kan have forbindelse med øens sædegård. Voldstedet er af de små. Topfladen er kun ca. 10x10 m, så der har ikke været plads til en egentlig borg, men højst til et tårn, og det kan endda ikke have været et stentårn. Det ville den løse grund ikke kunne bære, og der er da heller ikke fundet bygningssten ved voldstedet.

Terrænforholdene på den side af Boddum, der vender mod voldstedet, gør det umuligt, at gården, som

”fæstningen” hørte til, kan have ligget i umiddelbar nærhed af denne. Man har derfor næppe kunnet nå i sikkerhed, hvis der opstod en pludselig fare. I urolige tider, hvor man stadig måtte være forberedt på angreb, ville det imidlertid være godt at have sådan et tilflugtssted, selv om det lå noget fra gården. Det er ret sikkert, at gården må have været en adelig sædegård, et sted, hvor adelsmænd boede, og da vi kun kender én sædegård på Boddum fra gamle breve, den der var hjemsted for de nævnte brødre, Anders og Ivar Jenssønner, kan man ikke undgå at sætte denne gård i forbindelse med voldstedet. En sådan gård ville det være naturligt at kalde Boddumgård, og det er sandsynligt, at det er denne gård, det drejer sig om.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1971, side 96-103).

¹⁷ Om voldstedet og dets historie, se Vilh. la Cour og Hans Stiesdal: Danske voldsteder fra oldtid og middelalder, Tisted amt, s. 231 ff. TBA - kopi i Thisted byhistoriske Arkiv.